

Т. В. Орлова, Київ
(д.і.н., професор кафедри історії
зарубіжної україністики історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Ресурс «м'якої сили» сучасної Індії: йога

У сучасному світі, поряд з економічними показниками і розробками нових видів озброєнь, окремим напрямом глобальної конкуренції стали цінності й моделі розвитку. Саме вони є стрижнем так званої «м'якої сили». Концепт «м'якої сили» («soft power»), введений у сферу академічної і суспільно-політичної думки професором Гарвардського університету Джозефом Наємом у 1990 р., передбачає спроможність досягати політично значущих результатів не за рахунок силового тиску або фінансової допомоги, а завдяки іміджевій привабливості й симпатії. Оскільки це не є тиском, її вплив суб'єктивно сприймається як внутрішній вільний вибір і вподобання реципієнта. На рівні міжнародної політики йдеться про створення «державного бренду» за допомогою поширення соціокультурних образів, здатних приваблювати і зацікавлювати широке коло громадськості в різних частинах світу.

Особливу роль у політиці «м'якої сили» відіграють концептуальні основи мирного розвитку, які може запропонувати країна. Індія як батьківщина ненасильницької політики асоціюється з образом Махатми Ганді та його

ідеями. Сама ідея ненасильства (ахімси) здавна притаманна індійській культурі, оскільки мала величезне значення в індуїзмі, буддизмі, джайнізмі. Запропонована Махатмою Ганді стратегія боротьби проти британського колоніалізму спиралася на філософію ненасильницького спротиву, яку тепер вважають ідейною основою індійської моделі «м'якої сили». Останніми роками цій моделі приділяється все більше і більше уваги. Здатність «м'якої сили» гуманізувати міжнародні відносини, обмежуючи застосування реальної, жорсткої сили, однозначно зберігає цінність цього напрямку в очах індійської еліти. Створення позитивного іміджу країни стає невід'ємною частиною її зовнішньої політики.

Нині основними ресурсами «м'якої сили» в Індії вважаються: давньоіндійська історико-культурна, філософсько-релігійна спадщина і духовно-фізичні практики (йога, дзен-буддизм); індійське музичне, танцювальне і кулінарне мистецтво; традиційна індійська медицина – аюрведа; індійська кіноіндустрія (Боллівуд щорічно випускає понад 1000 фільмів); «Бангалор» як центр розвитку інноваційних технологій тощо. Серед усіх них міністр закордонних справ Сушма Сварадж виділила йогу, назвавши її «найкращою м'якою силою, якою володіє Індія». Прем'єр-міністр Нарендра Моді незабаром після перемоги на виборах у 2014 р. запропонував Генеральній асамблеї ООН проголосити 21 червня Міжнародним днем йоги. Пропозицію було підтримано. У 2016 р. заходи були проведені у 130 країнах світу, а в 2017 р. – у майже 150 країнах. 21 червня 2015 р. прем'єр-міністр особисто провів колективне заняття у Нью-Делі, заявивши, що його мета – нагадати всім про досягнення індійської цивілізації, а також подарувати світові «простий і дешевий оздоровчий комплекс, перевірений впродовж сторіч». В уряді введено посаду міністра йоги та аюрведи. Для трьох мільйонів індійських чиновників запроваджено безкоштовні заняття – для підтримки патріотизму і гордості за національну культуру. Вважається, що йога дозволить зробити державних службовців більш спортивними, працездатними і менш корумпованими.

Старовинне індійське заняття за останнє півстоліття поширилося світом, ставши модою, потім бізнесом, а тепер і політикою. Великою перемогою в Індії вважають повідомлення про зростання кількості секцій йоги в Китаї, який довгий час був цитаделлю власних вельми модних у світі практик, таких, як цигун. Індійці вважають це реальним підтвердженням власної «м'якої сили», якщо навіть Китай капітулює. А з ним Індія веде давню і напружену конкурентну боротьбу. Досвід Індії в царині вибудовування національної моделі «м'якої сили» може бути корисним для України, яка поки що робить перші кроки в комплексному застосуванні національних ресурсів «soft power» на міжнародній арені.